

MARSZAŁEK J. *Oratorium (3). Oratorium – Kryterium.* „Biuletyn Salezjański Nostra”
49:1994, nr 360 (2), s. 8-13.

ORATORIUM — KRYTERIUM

Wstęp

Pobieżne przejrzanie schematów przygotowawczych Kapituły Generalnej Specjalnej (KGS, CGS) i jej Dokumentu nr 2, a także powierzchowne traktowanie złożonej rzeczywistości pedagogicznej, jaką jest Oratorium, może wywołać złudzenie jakoby wszelka działalność duszpastersko-wychowawcza podejmowana przez Salezjanów była prowadzeniem Oratorium. Rzeczywiście spotyka się tego typu stwierdzenia, że wszystkie formy działalności wychowawczej Członków Zgromadzenia, zwłaszcza w odniesieniu do młodzieży, można podciągnąć pod miano Oratorium. W praktyce zdarzają się tego typu próby zamazywania wyrazistości idei Oratorium. Jaka jest przyczyna zacierania ostrości percepcji tego pierwszorzędnego salezjańskiego dzieła wychowawczego? Celem tego szkicu jest ukazanie jednego z powodów takiej sytuacji.

Odnowa Kościoła i życia zakonnego w Kościele będąca wynikiem Soboru Wat. II spowodowała ruch przemiany w Zgromadzeniu Salezjańskim. Salezianie stając wobec wymogów nowości, wierności i aktualnej sytuacji prowadzonych dzieł, odczuwali potrzebę adekwatnego kryterium. Takiego, które pozwoliłoby właściwie interpretować źródła, dotrzeć do prawdziwego ducha i charyzmatu Założyciela, odpowiednio zastosować charyzmat pedagogiczny do sytuacji dyktowanej przez znaki czasu i rozpoznać autentyczne formy działalności od ich zafałszowań¹.

1. Opis Kryterium

Aby kryterium mogło spełnić funkcję miernika rzeczywistej i twórczej reformy trzeba, by **posiadało następujące cechy:**

- Pewność — czyni ona kryterium znakiem pozwalającym niezawodnie zorientować się, rozróżnić, ocenić i podjąć decyzję w złożonej sytuacji egzystencjalnej;
- Specyficzność — sprawia, że kryterium jest zjawiskiem, które wśród licznych możliwości może ukazać rzeczywistość szczególną i wywołać jej postrzeżenie;

¹ Por. I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma di rinnovamento dell'azione salesiana. (Studio introduttivo agli schemi 5,6,7,8)*. Roma 1971, s. 4,49, 107.

- Uniwersalność — powoduje, że kryterium może być zastosowane nie tylko przez niektóre jednostki, uprzywilejowaną grupę, w niektórych warunkach, lecz jest dostępne dla wszystkich, wszędzie i zawsze;
- Obiektywność — wymaga, aby kryterium w stosunku do rzeczywistości, dla której ma być punktem odniesienia było zewnętrzne, ułatwiało adekwatną ocenę i nie było łatwo podatne na zniekształcenia i manipulacje;
- Stałość — zapewnia, że kryterium nie może zaniknąć lecz przeciwnie powinno odznaczać się niezmiennością, aby nie potrzebowało ono z kolei miernika dla wychwycenia zaistniałych zmian².

Taki punkt odniesienia, który spełniłby powyższe wymagania Salezianie odkryli w pierwszorzędnym dziele Księdza Bosko — w Oratorium. W Schemacie Przedkapitulnym Kapituły Generalnej Specjalnej o *Oratorium–Paradygmacie* czytamy: *Opatrznościowo możemy z całą pewnością oprzeć się na Kryterium faktycznie fundamentalnym i pierwotnym, jakim jest dzieło Oratorium*³.

Dokument z tej samej Kapituły sfinalizował długi proces badań nad rzeczywistością Oratorium jako Kryterium. W tych pracach zauważa się rozwój idei Kryterium. Ewolucja przebiega od zogniskowania refleksji, w pierwszej fazie, na Oratorium jako dzieło wychowawczym i doszukiwania się w nim pewnych stałych, które mogłyby się stać miernikiem odnowy. W późniejszym okresie, skupia się bardziej na osobie Księdza Bosko, jego mądrości pedagogicznej zrealizowanej w Oratorium. Poszukiwania Kryterium były więc procesem dynamicznym przebiegającym **od Oratorium jako Kryterium do Kryterium Oratoryjnego**⁴.

2. Oratorium jako Kryterium.

W tym ujęciu nie pojmuje się Oratorium jako instytucję o określonych strukturach lub jako zorganizowaną całość z wyposażeniem i narzędziami albo też jedno z dzieł wychowawczych czy też w końcu, oddzielny sektor apostolatu młodzieżowego. Nie może też być pojmowane jako wytwór abstrakcji. Ujmuje się je jako zjawisko czytelne, które pozwala na konfrontację. Jako rzeczywistość wcieloną, by mogło stać się znakiem. Bez utożsamienia się jednak z poszczególnym dziełem, z tym—tu—teraz, prowadzonym przez tego wychowawcę. Gdyż nawet najbardziej genialne dzieło, prowadzone przez najwybitniejszego

² Por. CGS, *Documento 2: Don Bosco nell'Oratorio criterio permanente di rinnovamento dell'azione salesiana*. W: DCGS, Roma 1972 n. 194; *Costituzioni e Regolamenti della Società di S.Francesco di Sales*. Roma 1984 a. Cost. 40.

³ I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma...*, dz. cyt., s. 3.

⁴ Por. CGS, *Documento 2...* dz. cyt., n. 192–273.

człowieka, jest uwarunkowane współzrędnymi osobowo–przestrzenno–czasowymi, niemożliwymi do odtworzenia. **W kluczu Kryterium określa się Oratorium następująco:**

- *Najbardziej wyrazisty i pierwotny wyraz akcji duszpasterskiej Księdza Bosko*⁵;
- *Wcielanie konkretne i pełne całej jego działalności apostolskiej*⁶;
- *Środowisko idealne, gdzie powstał i rozwinął się wzorzec apostolski św. Jana Bosko*⁷.

Przesuwając nieco akcent z natury w kierunku funkcji, jaką Oratorium miałyby spełniać, **określa się je mianem normy i formuły**. Jako „Norma” oznacza regułę, do której trzeba dostosować zasady, modele, metody, systemy, postawy i zachowania w praktyce pedagogicznej⁸. Termin „Formuły” podkreśla całokształt zasad, według których organizuje się i prowadzi działalność apostolską na rzecz młodzieży, system wychowawczo-duszpasterski, szkic orientacyjny w rozwiązywaniu problemów i pokonywaniu trudności pedagogicznych. W dosłownym brzmieniu zaczerpniętym z Dokumentów, Oratorium tak pojęte zostało określone jako:

- *Formuła podstawowa wszystkich salezjańskich dzieł duszpasterstwa młodzieżowego*⁹;
- *Synteza, symbol całej działalności salezjańskiej*¹⁰;
- *Matryca dzieł salezjańskich i ciągłe wezwanie do tego, kim powinni być Salezjanie*¹¹;
- *Permanenne Kryterium oceny i odnowy każdego dzieła i działania*¹² salezjańskiego.

Zgromadzenie Salezjańskie próbując zastosować wypracowane pojęcie Kryterium do własnej odnowy doszukało się w nim pewnego statyzmu. Fakt ten spowodował w dalszym procesie, zwrócenie refleksji ku rzeczywistości bardziej dynamicznej, **ku żywej osobie Księdza Bosko realizującego wychowanie i duszpasterstwo młodzieży w Oratorium**.

3. Kryterium Oratoryjne.

W ujęciu zatem bardziej dynamicznym Kryterium *aggiornamento* (uwspółcześnienia) dla Towarzystwa Salezjańskiego staje się zespół wartości ukrytych w osobie Księdza Bosko,

⁵ Ricceri L., *Lettera, Atti dell Consilio Superiore* (ACS), 1972, nr 268, s. 17.

⁶ I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma...*, dz. cyt., s. 5; Tenze, *Schema 5 a. Criteri generali di rinnovamento dell'azione salesiana*. Roma 1971, s. 52.

⁷ I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma...*, dz. cyt., s. 5; CGS, *Documento 2...*, dz. cyt. n. 227.

⁸ Por. CGS, *Documento 2...*, dz. cyt. n. 225.

⁹ I Commissione B Precapitolare del CGS, *Schema 5 a...*, dz. cyt. s. 16.

¹⁰ I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma...*, dz. cyt., s. 52.

¹¹ I Commissione B Precapitolare del CGS, *Radiografia della proposta 91. 4° Schema: Criteri di rinnovamento dell'azione salesiana. Opere giovanili: Oratorio-Centro Giovanile*. Frascati 1970, s. 5.

¹² *Costituzioni e Regolamenti...*, dz. cyt. a. Cost. 40.

przeżywanych i doświadczanych przez niego w Oratorium. **Ksiądz Bosko w Oratorium wydaje się odpowiadać wymaganiom Kryterium idealnego.** W takim przypadku trzeba się odnieść do jego osoby żywej i działającej wśród swoich chłopców przez całe życie apostołskie¹³.

Nie chodzi tu więc o mierzenie działalności wychowawczej miarą dzieła oratoryjnego lecz wczytywanie się, wczuwanie w samą osobę Księdza Bosko, w jego mądrość wychowawczą, gorliwość apostołską, w rytm jego *oratoryjnego serca*¹⁴. **To już nie jest Oratorium jako Kryterium lecz Kryterium Oratoryjne w osobie Księdza Bosko.** Oto niektóre charakterystyczne wartości, które składają się na bogatą mozaikę Kryterium¹⁵:

- Pierwotne natchnienie, oryginalna metoda i działalność apostołska w pierwszych latach Oratorium;
- Niezmienne cele wynikające z powołania ludzkiego i chrześcijańskiego;
- Rysy charakterystyczne dobroci i gorliwości aktualizowanej w Oratorium, ze szczególnym umiłowaniem młodzieży najuboższej i opuszczonej;
- Zapał apostołski odważny i zuchwały w realizacji wychowania młodzieży;
- Stałość, twórczość, elastyczność i awangardowość splecione w jedną harmonijną całość;
- Dynamizm i wierność współbrzmiające z sobą w dialektycznym napięciu.

Te i inne cechy osobowości Świętego znajdują ogniskową w specyficznym duchu, stylu i charyzmacie uzdalniającym Księdza Bosko do skutecznego działania na rzecz młodzieży zwłaszcza najuboższej. W ten sposób **Ksiądz Bosko w Oratorium, wierny i dynamiczny, uległy i twórczy, stały i elastyczny, pozostaje modelem dla wszystkich swoich synów.** *Kryterium naszej odnowy — jako Salezjanów — jest osoba Księdza Bosko, który jako pierwszy, w Oratorium daje nam lekcję pokazową dynamicznej wierności swojemu powołaniu apostołskiemu*¹⁶.

4. Rola Kryterium.

*Zgromadzenie podtrzymuje Oratorium; Oratorium zaś ze swej strony ożywia Zgromadzenie*¹⁷, jako że pozwala na przeniesienie charyzmatu i mądrości pedagogicznej Księdza Bosko do naszych czasów. W tym przypadku istotna funkcja Kryterium sprowadza się do wierności w relacji dialektycznej z dynamizmem określanych charakterystycznym

¹³ Por. CGS, *Documento 2...*, dz. cyt. n. 195.

¹⁴ Viganò E., *Lettera. Don Bosco Santo*. ACS 1983, nr 310, s. 10.

¹⁵ Por. CGS, *Documento 2...*, dz. cyt.

¹⁶ Por. CGS, *Documento 2...*, dz. cyt., n. 196.

¹⁷ I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma...*, dz. cyt., s. 52.

dwumianem: dynamiczna wierność i wierny dynamizm¹⁸. W sposób bardziej konkretny **Kryterium Oratoryjne spełnia poczwórne zadanie: oceny, odnowy, przemiany i normy działania.**

a) Norma oceny.

Rola zauważania, poznania, rozróżniania, zrozumienia i oceny odnosi się do życia osób, do charakteru prowadzonych dzieł, organizacji działania i kierunków przystosowania Zgromadzenia. Kryterium ma więc służyć za podstawę do interpretacji źródeł, rachunku sumienia dla każdego Salezjanina, oceny aktualności i przydatności pedagogicznej dzieł, krytycznej weryfikacji salezjańskiego kolorytu spełnianego apostołatu, adekwatności zaangażowania w odniesieniu do zmiennych wymogów czasu, miejsca, okoliczności i osób oraz programowania, planowania, szukania rozwiązań w trudnościach i odkrywania sposobów stawiania czoła piętrzącym się trudnościom¹⁹. **Ocena zatem sposobu życia osób, kształtu dzieł, stanu Zgromadzenia i perspektyw jego odnowy — dokonuje się w odniesieniu do źródeł i osoby Księdza Bosko.**

b) Norma odnowy.

Postrzeżenie, ocena, weryfikacja, poprzedzają proces odnowy, który dokonuje się w ciągłej relacji do Kryterium Oratoryjnego. W realizacji reformy trzeba podkreślić autentyczność i ciągłość. Autentyczność wymaga zgodności nowej sytuacji z całą treścią Kryterium dostępnego dzięki integralnej tradycji tj. wewnętrznej i zewnętrznej, osobowej i instytucjonalnej, indywidualnej i wspólnotowej, ustnej, zwyczajowej i pisanej itd. *Dotarcie rzeczywiście do Oratorium pociąga za sobą zawsze prawdziwą i głęboką «metanoię» Salezjanów, pewną i autentyczną gwarancję odnowy*²⁰. Ciągłość przemiany jest wymogiem wynikającym z samej natury Kościoła. Kościół pielgrzymujący *jest powołany przez Chrystusa do ciągłej reformy*²¹. **Odnowa osób, dzieł i struktur dokonuje się zatem ciągle w uzgodnieniu ze znakami czasu i integralną treścią Kryterium.**

c) Norma przemiany.

Nie istnieje prawdziwa odnowa bez wewnętrznej przemiany osób. Kryterium Oratoryjne jest stałym wzorcem inspirującym życie osobowe synów Księdza Bosko. Energia i dynamizm osobowy Księdza Bosko w Oratorium ma przeniknąć wszystkie wymiary życia osobowego

¹⁸ Por. CGS, *Documento 2...*, dz. cyt., n. 225, 228.

¹⁹ Viganò E., *Il testo rinnovato della nostra regola di vita*. ACS 1985, nr 312, s. 25–26.

²⁰ I Commissione B Precapitolare del CGS, *L'Oratorio paradigma...*, dz. cyt., s. 52.

²¹ Sobór Watykański II, *Unitas redintegratio*. (Dekret o ekumenizmie), n. 6.

Salezjanina. To pociągałoby za sobą przyswojenie sobie stylu myślenia, kształtu serca, w którego centrum ogniskuje się szczególnie miłość do młodzieży. Przyjęcie za własne charyzmatu oratoryjnego i oddania się do dyspozycji Ducha Św., Sprawcy wszystkich charyzmatów. W postawach i zachowaniu, przeniknięcie miłością pedagogiczną, aby czerpać z niej moc do wierności własnemu powołaniu i do elastyczności wobec nowego. Zasympilowanie, w relacji do osoby Księdza Bosko, słów św. Pawła: *Bądźcie naśladowcami moimi, tak jak ja jestem naśladowcą Chrystusa*²². Myśleć jak on, czynić jak on, żyć jak on. **Metanoia osób polega zatem na indywidualnej syntonii myślenia, działania i egzystencji z osobą Księdza Bosko w pierwotnym Oratorium.**

d) Norma działania.

Nowy styl myślenia, decydowania i życia, przygotowuje Salezjanina do zastosowania Kryterium Oratoryjnego w praktyce duszpastersko-wychowawczej nadając jej pełną moc i dynamizm. Ostatecznie Kryterium Oratoryjne ma prowadzić do skutecznego działania dla dobra młodzieży. W odniesieniu do Kryterium ocenia się, planuje i dynamizuje działalność. Ono jest bezustannym wezwaniem i duszą działania, dowodem tożsamości działania i Salezjanina działającego. Jest także miernikiem adekwatności prowadzonych dzieł w odniesieniu do posłannictwa²³. **Koherencja zatem działania pedagogicznego, jak i charakteru dzieł wychowawczych dla młodzieży — z mocą, dynamizmem, metodologią i kompetencją Księdza Bosko, jest permanentnym wymogiem warunkującym jego skuteczność.**

Zakończenie

Poszukiwania Kryterium dla odnowy Zgromadzenia mają niewątpliwie bardzo pozytywny wpływ na rozwój samego Oratorium. Zmobilizowały bowiem Salezjanów do twórczej refleksji przynajmniej w potrójnym kierunku. Po pierwsze głębsze wczytanie się w istotę Oratorium jako dzieła wychowawczego. Po drugie odkrycie istotnych parametrów wychowawczego systemu juvenagogicznego zrealizowanego w doświadczeniu oratoryjnym św. Jana Bosko. Po trzecie bardziej gruntowne wniknięcie w osobowość Księdza Bosko, jego ducha, styl i charyzmat będący zawsze skarbcem wartości dla wszystkich jego kontynuatorów. Pogłębienie takie jest również koniecznym warunkiem pedeutagogii Dyrektorów Oratorium, zapoczątkowania Oratorium tam, gdzie go nie ma. Ożywienia tam, gdzie jest anemiczne. Przetworzenia tam, gdzie jest wypaczone. Wytrwania tam, gdzie jest

²² I Kor. 11, 1.

²³ Wielu Autorów, *Il pragetto di vita dei Salesiani di Don Bosco. Guida alla lettura delle Costituzioni salesiane*. Roma 1986, s. 344–356.

skuteczne. Przecież Kryterium Oratoryjne — Żywa Osoba Księdza Bosko w Oratorium, ma się stać mocą ożywiającą także dla samego dzieła Oratorium kontynuowanego współcześnie.

Zastosowanie Kryterium Oratoryjnego do odnowienia życia osobowego, likwidowania, przekształcania, umocnienia lub zakładania nowych dzieł, nie może spowodować niedozwolonych operacji rozwadniania, zamydlania lub rezygnacji z prowadzenia Oratorium na zasadzie nieprzemyślanych twierdzeń, że każda działalność, jaką prowadzą Salezjanie jest prowadzeniem Oratorium. Nie jest to prawdą nawet wtedy, gdy dzieła te przeszły gruntowną odnowę według Kryterium Oratoryjnego. Każdy Salezjanin, wszelka działalność i wszystkie dzieła prowadzone na rzecz młodzieży czy też Ludu Bożego mają czerpać, jak ze źródła, **z serca oratoryjnego św. Jana Bosko**. Mają się kierować tym samym duchem i stylem, by spełnić ten sam charyzmat Ducha Św. Nie może się to jednak przyczynić do zaniedbania samego dzieła Oratoryjnego, które jest kolebką Zgromadzenia i probierzem salezjańskiej tożsamości. Nie upoważnia to więc do apriorycznych założeń, że każde dzieło salezjańskie odnowione według Kryterium Oratoryjnego jest równoznaczne z pedagogicznym dziełem Oratorium. **Oratorium jako dzieło wychowawcze nie jest tożsame z Kryterium Oratoryjnym.**